

# Životni put Albe Vidakovića

Marin Šemudvarac, Subotica

## *Djetinjstvo i rana mladost*

Možda i nije slučajno što se Albe rodio kraj Muzičke škole u Subotici u ulici Albe Malagurskog, koji mu je bio i kum na krštenju. Tu u centru Subotice baka mu je vodila ugostiteljsku radnju i tu je on proveo prve četiri godine svoga djetinjstva. Otac Ivan zvan Božan imao je s prvom ženom kćer Amaliju, a s drugom — Jelenom Tumbas — darovan mu je sin Albe. U maticama župe sv. Terezije u Subotici zapisano je pod br. 1215 da je Albe rođen 1. X. a kršten 4. X. 1914.<sup>1</sup> g.<sup>1</sup> Kum mu je bio Albe Malagurski muž Amalije Aradski, pa je po kumu i Albe dobio svoje ime. Krstio ga je Heitzman Ferenc, kapelan župe sv. Terezije.

Kada mu je baka prodala radnju preselili su se Albini roditelji u novu kuću u Zlatarićevoj ulici br. 5. u kojoj se odvija Albina mladost i gdje još i danas žive Albina sestra Amalija i šurjak ing. Blaško Kulešević s porodicom. Novi dom bio je u blizini pučke škole koja je služila kao vježbaonica učiteljske škole. Tu su za malog Albu započeli i prvi školski koraci. Po ondašnjem školskom planu i programu tu je završio osnovno obrazovanje, ali još ne doživljava susret s muzikom kako su to imali u planu njegovi roditelji.

## *Gimnazijalac u Subotici i Travniku*

Po ondašnjem školskom sistemu nakon četiri razreda pučke škole učenici su se mogli upisati u gimnaziju, koja je trajala osam godina. Subotička gimnazija koju je Albe pohađao slovila je kao jedna od najboljih u Vojvodini. Nekada je ona bila u rukama isusovaca koji su je vodili po svojem »Ratio educationis«. Dok je Albe pohađao gimnaziju, profesorski je kadar bio poznat sa svoje stručnosti. Iako je to bila realna gimnazija, njezin nastavni program je protkan mnogim humanističkim oznakama.

Dakako da se taj humanistički duh prenašao i na same učenike. Albe je ovdje završio četiri razreda gimnazije. U tim godinama dolazi i do prvog susreta s muzikom. Pored gimnazije Albe je pohađao i muzičku školu. Prvi učitelj glazbe bio mu je prof. Josip Hermann. Kasnije je učio glasovir kod Gabrijele Vaš udove prof. Erne Matzaka. Roditelji su odlučili da Albe bude violinist. Prof. Hermann kao dobar stručnjak brzo je uvidio dječakove sposobnosti i djelovao na roditelje da im sin što više vježba. No kao dječak Albe nije volio mnogo vježbati. Vježbao je bez volje i više

pod prisilom nego s radošću i zadovoljstvom. Prof. Hermann je vodio subotički gradski orkestar, koji je svaki dan svirao u parku na Paliću. U međuvremenu Albin otac je postao upravitelj parka na Paliću. Tako je Albe pod ferijama imao prilike da svakodnevno sluša zvuke orkestra. Prof. Hermann koji je bio u vezi s Albinim roditeljima stalno je pratio rad ovog mladića, koji se još uvijek nije oduševljavao za violinu. Pod pritiskom prof. Hermanna i roditelja Albe je svaki dan morao marljivo vježbati. Zanimljivo je da je Albe u tim godinama pokazivao smisla za praktične stvari. U njihovom susjedstvu nalazio se neki knjigoveža. Albe mu je u slobodno vrijeme zalazio i naučio sam uvezivati knjige. Kod drugog susjeda, koji je držao limarsku radnju, naučio je mnoge limarske poslove.

Dok je još Albe polazio gimnaziju, sprijateljio se on sa seminarcima subotičke biskupije koji su stanovali na periferiji Subotice u jednoj vili i imali slobodnog prostora za igranje nogometa, ping-ponga i drugih igara. Albe se s njima susretao u gimnaziji i zalazio k njima u slobodno vrijeme. Tu je pala i prva odluka da se i on uključi u zbor seminaraca, nakon što je završio četvrti razred gimnazije i nižu muzičku školu.

G. 1928. predstavlja jednu prekretnicu za subotičku biskupiju u pogledu odgoja njenih pitomaca. Kako je u Zagrebu dovršeno dječačko sjemenište, seminarci dakovačke biskupije prešli su iz Travnika u Zagreb. Pokojni biskup Lajčo Budanović prihvatio je prijedlog otaca isusovaca da mjesto njih odsada pohađaju Nadbiskupsku gimnaziju u Travniku seminarci subotičke biskupije. U ljeto 1928. g. krenula je grupa od nekih sto pedeset seminaraca u Travnik. U toj grupi bio je i Albe Vidaković, koji će tamo pohađati peti razred gimnazije. Tu se Albe kao i ostali seminarci iz Bačke prvi put susreo s Bosnom i vezirskim gradom Travnikom. Dječaci iz ravne Bačke visoko su dizali svoje poglede prema vrhuncima Vlašića i Vilenice, uživali u šetnjama na Baš-bunar, Gospino vrelo, Tarabovac i Carskj hrast.

Disciplina i strogost bile su onda odlike travničke gimnazije. Život internatski tekao je već po ustaljenim isusovačkim metodama. Albe je u školi pokazivao mnogo smisla i volje za matematiku. Studij glazbe bio je omogućen zainteresiranim i talentiranim učenicima. Tokom godine u sjemenišnoj dvorani davane su priredbe popraćene uvijek dobro uvježbanim glazbenim točkama. U zavodskoj crkvi pjevanje je bilo na zavidnoj visini. Prigodom blagdana đački zbor je izvodio četveroglasne mise. Pjevanjem i orkestrom ravnao je o. Karlo Stejskal. I on je u mladiću Vidakoviću opazio muzički talenat, te ga uvrstio kao stalnog člana đačkog orkestra. U orkestru je Albe svirao prvu violinu, a u potrebi čelo i bas. Četiri godine proveo je Albe kao seminarac u Travniku. Tu je i maturirao 1932. g. i ferije na-

<sup>1</sup> Ovdje navedeni datum rođenja (1. X.) u suprotnosti je s onim koji je sam Vidaković navodio u svakoj prilici (Curriculum vitae, podaci za Muz. enciklopediju i dr.) i koji se uvriježio kao datum njegova rođenja (2. X.). Do neslaganja je došlo što je prvi datum upisan u Maticu krštenih, a drugi u Maticu rođenih župe Sv. Terezije u Subotici.

kon toga proveo u svom rodnom gradu. Na jesen iste godine nastupa novo razdoblje u njegovom životu i u njegovoj mladenačkoj formaciji.

### *Studij teologije u Zagrebu*

Poći na studij teologije u Zagreb nakon mature bila je želja bačkih seminaraca abiturijenata. Biskup Budanović je imao svoj poseban stav o stjecanju bogoslovnog znanja svojih pitomaca. Kako subotička biskupija nije imala svoje bogoslovno učilište, a on — subotički biskup — imao velik broj kandidata za bogosloviju, svoje bi bogoslove slao na više mjesta, pa su neki stjecali svoje bogoslovno znanje u Zagrebu, neki u Đakovu, drugi u Sarajevu ili Splitu. Kojim se kriterijima biskup kod toga vodio to je za nas bila neka vrsta tajne. No svakako je neke slao u Zagreb, jer je tamo priznati bogoslovski fakultet, onda još u sklopu državnog sveučilišta, neke u Đakovu kao susjednu biskupiju, neke u Sarajevu, jer je veoma cijenio isusovce kao profesore i odgojitelje (i sam je završio gimnaziju i teologiju kod isusovaca u Kaloči), a neke u Split, kojima je odgovarala mediteranska klima.

Zagreb je za mladog bogoslova bio davna želja. Ne samo radi bogoslovnog studija, nego još posebno radi muzičke tradicije o kojoj je kao gimnazijalac slušao i mogućnosti uključivanja u studij crkvene glazbe. Dolaskom u bogosloviju odmah je primijetio da će pored bogoslovnog studija imati povoljne uvjete za muzičko usavršavanje. Tu ga je dočekao dr. Dočkal, tadašnji rektor, koji je posebnu brigu vodio o kandidatima koji su znali svirati koji instrument. Pored rektora tu se našao i spiritual Krešimir Pećnjak, dugogodišnji katedralni pjevač. Bogoslovi su imali i svoje glazbeno-pjevačko društvo »Vijenac«. Velika cecilijanska ideja koju je pokrenuo svojim Motuproprijem Pijo X. brzo se širila cijelim kršćanskim svijetom. Papa naglašava da crkvena glazba ima zajednički cilj sa svetom liturgijom, a to je u prvom redu slava Božja i religiozno izgrađivanje vjernika. Glazbena umjetnost nije nešto periferno u liturgijskoj akciji. U njoj mora sve — i tekst i forma — odražavati jedinstvenu svijest iskrene vjere, ljubavi i klanjanja.

Kao dijete svoje sredine Albe je uvidio kako kod naših vjernika i pučka pjesma ima svoje mjesto u crkvenom pjevanju. Kod službenih čina ima dosta momenata kad možemo našim jezikom i našim melodijama izraziti osjećaje svoga srca i svoja pobožna čuvstva. Kao član »Vijenca« Albe je uvijek imao pred očima i taj uzvišeni čin: širiti svetu i lijepu pjesmu. Kada je uoči stote godišnjice Vijenca štampan »Hrvatski crkveni kantual« i Albe je kod tog izdanja imao aktivni udio. Kod sastavljanja kantuala pomogao je mladim bogoslovima prof. F. Dugan, kojemu Albe duguje svoje muzičko znanje. Kod prof. Dugana Albe je privatno učio harmoniju, kontrapunkt i harmonizaciju greg. koralu. Teoriju i pjevanje koralu učio je kod Filipa Hajdukovića (kao koralista u katedrali) i kod Matije Ivšića (kao slušač na Bogoslovskom fakultetu).

G. 1937. završio je Albe svoj bogoslovni studij i u subotičkoj katedrali imao svoju mladu misu. Kratko vrijeme je bio kapelan na župi u Žedniku kraj Subotice.

### *Rimski dak — povjerenje i ponos*

Biskup Budanović je vodio posebnu kadrovsku politiku. Nije se zanosio studijem svojih bo-

goslova u inozemstvu. Od velikog broja bogoslova samo su trojica dospjela u inozemstvo, ali su se i ovi morali vratiti u domovinu prije nego su stekli akademske graduse. Ovo iznosim zato da se shvati kako Albe nije na lak način dospio u Rim da nastavi usavršavanje u muzici. Zato je odlazak Albea u Rim na studij crkvene glazbe izazvao prilično iznenađenje. Biskup koji nije omogućivao u inozemstvu studij dogmatike, moralke ili crkvenog prava, dozvolio je jednom svom svećeniku da u Rimu studira crkvenu glazbu.

U Rimu je Albe stanovao u Zavodu sv. Jeronima. Glazbenu akademiju (Papinski institut za crkvenu glazbu) pohađao je u Rimu od 1937. do 1941. g. Diplomirao je na dva odsjeka i to na odsjeku za crkvenu kompoziciju i na odsjeku za gregorijanski koral. Tako je postigao akademski stupanj magisterija. Uvijek je s ponosom isticao da je bio dak R. Casimirija i L. Reficea.

Život u Vječnom gradu i studij crkvene glazbe ostavili su na mladog svećenika mnogostruki utjecaj. Tamo je naučio cijeniti ne samo crkvenu glazbu nego i glazbenu umjetnost i njezino značenje za suvremenog čovjeka. Suvremeni čovjek ima moralno pravo da uživa sve blagodati što mu glazba može dati. On je već tada uočio i jednu socijalnu notu glazbene umjetnosti: ona nije i ne smije biti privilegij samo nekolicine ili određenog staleža ljudi, nego opća umjetnička baština svih slojeva naroda i upravo narod ima pravo na vlastito glazbeno izražavanje. I široki slojevi naroda znaju pomoću tonova izraziti osjećaje i misli svoga vremena.

Znao mi je govoriti, jer sam se ja u to vrijeme bavio etnologijom, da široki slojevi naroda imaju nepogrešivi osjećaj za ono što je njegovo. Ako u glazbenim djelima, makar oni bili pisani i najsmjelijim sredstvima suvremenog glazbenog izražavanja prepozna sebe, miris svoje zemlje, bol i radost svoga života, on će to djelo prigrliti i kroz njega stvoriti ono jedinstvo misli i osjećaja koje treba da prožima svakoga pripadnika naroda. Na čistim izvorima iskrene i poštene narodne duše treba crpiti snage i poticaja za daljnje stvaralačke napore. Upravo glazbena umjetnost ide za tim da svojim plemenitim i bogodanim utjecajem olakša i pomogne svako ovakvo nastojanje.

Vrativši se iz Rima Albe se ne vraća u Suboticu zbog ratnih prilika nego postaje kapelan u župi sv. Petra u Zagrebu. Još iste godine imenovan je za profesora na Hrvatskom državnom konzervatoriju, gdje je predavao gregorijanski koral i povijest kantate.

G. 1942. imenovan je regensom chori i prebendarom prvostolne crkve, a iste godine je postao i urednik glazbenog časopisa »Sv. Cecilija«. Kao regens chori u katedrali organizirao je dječjački zbog od seminaraca sa Šalate. S tim dječacima sa Šalate mnogo je truda uložio i postizavao lijepe rezultate. Svaki put nakon proba sa seminarcima svratio bi k meni u moju sobu, gdje bismo porazgovorili o prilikama iz uže domovine Bačke, a on bi uvijek iznosio svoje planove za glazbenu izobrazbu budućih svećenika. Ti razgovori bi se odvijali uz muzičke točke s radija, pa kad bih ja namjestio koju narodnu ili zabavnu melodiju uvijek bih dodao: »Uključi nešto iz klasične muzike!«.

Kad više nije bilo mladih seminaraca, oformio je muški zbor koji je nedjeljom i blagdanom izvodio figuralnu i koralnu muziku. S mješovitim zborom održao je 1945. i 1946. g. 13 duhovnih

koncerata, tzv. »Glazbena razmatranja«, svaki put s uvodnim predavanjem.

Njegova glazbena djela ne želim nabrajati. To će učiniti drugi. No želim napomenuti jedno djelo, njegovu veliku želju, njegov neostvareni oratorij »Skrušena grešnica«, koju je on dugo spremao i tražio ideje da ju ostvari. »Susret Krista i skršene grešnice«, tako bi mi govorio, »bio bi izvrstan materijal za oratorij«. Ja sam mu sugerirao, što je on i zapisao, dvije misli sv. Augustina o toj sceni. Prva je: »Punitur peccatrix sed non a peccatoribus«, a druga: »Relicti sunt autem duo: miseria et misericordia«.

#### *Prerana smrt u Zagrebu — sahrana u Subotici*

Kad je bio u naponu svoga djelovanja i stvaralaštva, kad je bio toliko potreban zagrebačkoj katedrali i Bogoslovnom fakultetu, gdje je predavao crkvenu glazbu, i Institutu koji mu duguje prvu zamisao, kad bi u postkoncilskom liturgijskom pokretu crkvenoj glazbi dao pravo mjesto, upravo onda Božjoj providnosti se svidjelo da nam ga uzme. On koji je svoje stavove provjeravao na autentičnim izvorima crkvenih misli i smjernica upravo bi u koncilskim dokumentima našao put za provedbu liturgijskog pjevanja i svete muzike u liturgijskoj obnovi. I upravo u to vrijeme nekoliko telefonskih razgovora između Zagreba i Subotice navješćivalo je sve ozbilnije o već posljednjim časovima dragog Albe u bolnici u Zajčevoj ulici. Sestra Amalija koja je stigla iz Subotice u Zagreb našla ga je još živog, ali s pogledom koji je izražavao svima zadnji zbogom.

I došao je dan tužne subote 18. travnja, kad je prestalo kucati srce koje je prije toga bilo puno poleta i vitalnosti. Katolička javnost Zagreba bila je duboko potresena i iznenađena. Sprovođenom requiemu u katedrali, koji je služio zagrebački nadbiskup, sada njegova Uzoritost kardinal F. Šeper, prisustvovali su pored profesora Bogoslovnog fakulteta, kanonici i prebendari, i brojni suradnici i prijatelji pokojnikovi. Nakon oprostaja u Zagrebu zemni ostaci Albe uz pratnju najbližih prijatelja krenuli su u njegov rodni grad.

Subotica rodni grad pokojnika brzo je saznao za tužnu vijest. Njegova starica majka pred kojom smo krili ozbiljnost njegovih zadnjih časova, slutila je ono najteže i kada je zvono na subotičkoj katedrali oglasilo, zapitala je svoje u kući: »Da to ne zvone na moga Albu?« A upravo je na njega zvonilo. Na njega, koji je toliko volio svoj rodni grad, svoju staricu majku i svoje kojima je redovito dolazio svakih ferija. Volio je subotičku biskupiju iz koje je potekao i svoju braću svećenike. Posebno mu je bilo drago, kada su u Subotici izvodili njegova djela. Njegov dobar prijatelj Ivan Hartmann, sada župnik u Meichinöenu u Niemačkoj, kao kapelan u župi sv. Roka izvodio je svojim pjevačkim zborom njegovu staroslavensku misu i Misu Cecilijanu. Volio je naše novoosnovano sjemenište »Paulinum« i svaki put kad bi dolazio u Suboticu provjeravao je njihove glasove i sluh i davao upute, kako da se glazbeno podučavaju. Taj njegov rodni grad čekao ga je u ponedjeljak 20. IV. od šest sati na večer sve do devet. Kada je mala povorka s pokojnikom stigla u katedralu, još dugo u noć ostao je naš vjerni puk da se za njega moli.

U utorak 21. IV. u 10 sati odslužio je Requiem pokojnikov školski drug Msgr. Matiša Zvekanović, a pjevali su bogoslovi iz Zagreba, pjevači Vi-

dakovićeva katedralnog zbora. Uz veliki broj subotičkih svećenika, malih seminaraca, časnih sestara, ovom liturgijskom činu prisustvovali su predstavnici zagrebačkog kaptola i prebendarskog zbora, kao i predstavnici Bogoslovnog fakulteta. Poslije podne u tri sata nakon odrješenja u katedrali obavljena je uz veliko učešće građana Subotice i okolice svečana sahrana na župskom groblju sv. Terezije. Tu se od pokojnika oprostiše bogoslov Blaž Horvat, župnik Marijan Mihelčić i o. Bonavetura Duda. Ono što je trebalo posebno istaći izrekao je o. Duda: »Maestro Albe bio je nadasve svećenik. U njemu se umjetnik nije borio sa svećenikom. On je intuitivno osjećao i teorijski zastupao — a i u životu ostvarivao — uvjerenje da se muzika i religija po svojoj naravi spajaju. Najljepši vanjski izraz religioznosti je pjesma. Najjače poticaje muzici daje religija. Vidaković zato svojim umjetničkim talentom udvostručava svoje svećeničke mogućnosti, a svoju svećeničku službu Bogu ostvaruje kroz svoj umjetnički rad. I kad bismo ga danas upitali da nam iz groba odgovori gdje je bilo njegovo srce, on bi nam to posve sigurno odgovorio: s kora na oltaru«.

Kada se na ovom simpoziju sjećamo rastanka s Albom, svećenikom i muzičkim umjetnikom, recimo da je bio jedan od onih istinskih velikih umjetnika za kojim su ostale duboke brazde i jasni putokazi, čije se djelo ne gasi, već svijetli i daje obaveze mladim generacijama da slijede njegove primjer i nastave njegovo djelo.

#### *Der Lebensweg von Albe Vidaković*

(Zusammenfassung)

*Kindheit und erste Jugendzeit* — In Subotica am 1. Oktober 1914 als Sohn vom Vater Ivan und der Mutter Jelena geb. Tumbas geboren. Seine Kindheit verbrachte er im Geburtshaus. Elementarschule besuchte er in Subotica.

*Mittelschule in Subotica und Travnik* — Gleichzeitig mit dem Gymnasium besucht er auch Musikschule, wo er Geige beim Prof. J. Hermann zu spielen lernt. Schon zu jener Zeit kommt er in Verbindung mit Seminaristen und bald tritt er auch selbst ins Seminar. In Travnik absolviert er das Gymnasium, wo er auch als sehr aktives Mitglied im Chor und Schulorchester mitwirkte.

*Theologiestudium in Zagreb* — Als Theologe singt er im Domchor und gleichzeitig lernt er beim Professor F. Dugan Kontrapunkt und Harmonisation des gregorianischen Choralen.

*Weiteres Studium in Rom* — In Rom besucht er von 1937 bis 1941 Musikakademie, wo er in der Abteilung für die Kirchenkomposition und den gregorianischen Choral seine Diplomprüfung bestanden hatte.

*Seine Tätigkeit in Zagreb* — Nach der Rückkehr in die Heimat übernimmt er den Posten des Regens Chori im Zagreber Dom und wird zum Professor an der Theologischen Fakultät ernannt. Von 1941 bis 1948 arbeitet er als Professor an der Musikhochschule in Zagreb. Von 1942 bis 1946 ist er Chefredakteur für die Zeitschrift »Sveta Cecilija«. Von 1946 an ist er der Vorsitzende im Diözesanausschuss für die Kirchenmusik. Von 1958 an ist er Redakteur des Musikblattes »Hinweise für die Orgelmeister«. Im Rahmen der Theologischen Fakultät hat er das Institut für die Kirchenmusik im Jahre 1963 gegründet. In 1964 ist er vorzeitig hingschieden und in Subotica begraben worden.